

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МАЛЮНКА В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

“Про порядок обробки операцій, здійснених через банкомат, працівниками обласних дирекцій та філіалів”, затверджена Протоколом № 243 від 14.10.2005 р. засіданням постійної комісії по затвердженню технологічних карт;

8. Технологічна карта № 244 АППБ “Аваль” “Про порядок проведення робіт по обслуговуванню банкоматів”, затверджена Протоколом № 244 від 28.08.2005 р.

засіданням постійної комісії по затвердженню технологічних карт;

9. Положення АППБ “Аваль” “Про порядок формування матеріалів щодо визнання втрат та заборгованостей, які виникли при проведенні розрахунків платіжними картками, безнадійними та їх списання за рахунок резерву банку”, затверджене Постановою Правління № П85/14 від 07.08.2006 р.

Тетяна Носаченко, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри мистецьких дисциплін
Державного вищого навчального закладу

“Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди”

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МАЛЮНКА В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядається проблема професійної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення курсу “Педагогічний малюнок”.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх фахівців до управління процесом художньо-естетичного виховання особистості засобами образотворчого мистецтва потребує нових підходів до питань формування їх методичної готовності та компетентності, що вимагає від спеціаліста високого рівня практичних вмінь в імпровізаційно-виразному педагогічному малюванні. Таке професійне вміння є часткою педагогічної майстерності, високого методичного рівня майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

У процесі формування професійної готовності майбутніх вчителів до розв’язання завдань та навчальних проблем шкільної програми з образотворчого мистецтва особливо значне місце серед навчальних дисциплін спеціальності 6.010103 “Педагогіка та методика середньої освіти. Образотворче мистецтво” займає курс “Педагогічний малюнок”. Дидактична необхідність його вивчення зумовлюється об’єктивними потребами перебудови системи вищої художньо-педагогічної освіти, напрямами освіти, визначеними державною національною програмою “Освіта” (Україна XXI століття), державною програмою “Вчитель” [1], сучасними дослідженнями психолого-педагогічної науки щодо нових теорій і технологій навчально-виховного процесу, новим змістом професійно-

діяльній підготовки студентів у вищих навчальних закладах.

Педагогічний малюнок виступає основним методичним інструментом технології навчання образотворчому мистецтву і як засіб наочного навчання потребує впровадження нових підходів до його вивчення в сучасній системі художньо-педагогічної підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах. Наочне навчання основам образотворчого мистецтва розглядається як дидактичний вплив на формування цілеспрямованого сприйняття й розширення уявлення про предметний світ та явища природи за допомогою образотворчо-інформаційного ряду та різних методів наочного пояснення.

Аналіз досліджень та публікацій. Пошук нових шляхів удосконалення змісту та форм навчальної діяльності у процесі підготовки майбутніх фахівців є предметом багатьох науково-педагогічних досліджень (О. Абдуліна, А. Алексюк, Ю. Азаров, В. Безпалько, Ф. Гоноволін, Н. Кузьміна, В. Сластьонін).

Проблеми становлення та формування художньої підготовки педагогічних кадрів ґрунтовно висвітлювалися у наукових і методичних працях (М. Бехтерев, Г. Беда, І. Глінська, М. Кириченко, В. Кузін, Б. Неменський, М. Ростовцев, М. Солом’яний, Н. Фоміна, М. Чернявська, Є. Шорохов, Б. Юсов). У галузі

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МАЛЮНКА В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

мистецької освіти до цієї проблеми зверталися Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова, Л. Кондрацька, Ю. Орлов, О. Шевнюк.

Формування цілей роботи. Розкрити значення, зміст та структуру педагогічного малюнка в контексті формування професійних якостей майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Педагогічний малюнок є невід'ємною складовою нормативних професійно орієнтованих дисциплін системи художньо-педагогічної підготовки, процесу становлення творчої особистості (С. Альтшуллер, Ю. Гільбух, В. Моляко) та професійної підготовки майбутнього вчителя до естетично-виховної роботи (Є. Барбіна, В. Сергеев, Т. Руслова, Н. Фадеева) [2].

Засвоєння бази знань та оволодіння практичним вмінням у процесі вивчення курсу "Педагогічний малюнок" спрямоване на методичну підготовку майбутніх фахівців. Наочне навчання на заняттях образотворчого мистецтва необхідно розглядати як методично забезпечений процес передачі знань та досвіду, наставляння й пробудження до цілеспрямованих розумово-практичних способів дій, вимовляння й обгрунтування думки, положень про закономірності формоутворення та способи і прийоми створення зображення засобами різних видів образотворчого мистецтва за допомогою візуально-інформаційного показу, пояснення програмового матеріалу для засвоєння його учнями.

Мета курсу "Педагогічний малюнок" – професійно підготувати вчителя з високим рівнем методичної майстерності й педагогічної готовності до управління художньою діяльністю школярів з використанням сучасних технологій наочного навчання. Основне завдання педагогічного малюнка полягає в практичному оволодінні методикою наочного навчання основам образотворчої грамоти, формуванні практично значущого вміння використовувати технологію наочного навчання в процесі управління художньою творчою діяльністю учнів.

Основні художні цінності, які сьогодні набувають універсального характеру, закладають інтеграційну основу естетичного виховання учнів, сприяють формуванню культурного мислення, високого рівня духовності, кругозору. "Педагогічний малюнок" виступає своєрідним інтеграційним курсом, який забезпечує цілісний процес навчання-пізнання системою педагогічної технології, яка складається з різноманітних фундаментальних підсистем, структура моделі

яких охоплює основи малюнка, живопису, композиції, графіки, основи архітектури та дизайну, основи мистецтвознавства та художньої культури в цілому.

Саме інтеграція, на думку О.П. Рудницької, є необхідною логічною основою розуміння природи мистецтва, яка передбачає узагальнення і систематизацію знань про художню картину світу [4; 5]. Інтеграція змісту курсу забезпечує усвідомлення сутності понять художнього змісту і форми, жанру і стилю, художньої метафори, символу, алегорії.

Засвоєння змісту програми "Педагогічний малюнок" має стати чинником формування професійної майстерності фахівця та оволодіння ним цілісною системою знань і навичок, зорієнтованих на безпосереднє практичне використання основних методичних прийомів педагогічної технології, адаптованої до творчої діяльності в умовах школи.

У процесі засвоєння теоретичних положень методики наочного навчання та оволодіння практичними навичками в педагогічному малюванні на заняттях студент повинен:

- осягнути свої здібності, можливості методики наочного навчання, вміти створювати на основі набутих знань власну позицію, власний педагогічний підхід до розв'язання тих чи інших навчально-виховних проблем, висувати та аргументувати на підставі аналізу мотивів своїх дій власні методичні рішення;

- знати зміст основних положень образотворчої грамоти, які розкривають сутність і специфіку різних видів і жанрів пластичних мистецтв та шляхи практичного забезпечення, реалізації професійних знань і навичок у досягненні педагогічних завдань в процесі художньо-естетичного виховання школярів засобами методики наочного навчання.

Зміст програми передбачає реалізацію конкретних педагогічних задач, адекватних основним лініям художньо-естетичного виховання і освіти школярів. Своєю чергою програма потребує створення належних умов для професійної орієнтації, дидактичної підготовки, формування методичного уміння, навичок, творчого пошуку нових підходів до розв'язання завдань наочного навчання.

Дидактична характеристика змісту методичної підготовки спеціалістів перш за все реалізується через оволодіння структурними компонентами методичної технології наочного навчання, оволодіння майстерністю в педагогічному малюванні. Рівень засвоєння програмового матеріалу дисципліни зумовлюється

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МАЛЮНКА В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

цілеспрямованою організацією практичного опрацювання як інваріантних, так і варіантних компонентів та складових державного освітнього стандарту загальної середньої школи з урахуванням:

а) змістового наповнення форм реалізації завдань на кожній ступені школи та її загально-виховної функції;

б) засад формування і прогнозування розвитку освіти, процесів художньо-культурного виховання підростаючого покоління засобами різних видів пластичних мистецтв;

в) оптимізація діяльності за умов цілеспрямованої організації і координації заходів щодо вивчення та впровадження наукових досліджень, передових педагогічних технологій у навчально-виховний процес з метою підвищення рівня професійної готовності, методичної майстерності.

Проблемою підготовки вчителів образотворчого мистецтва сьогодні виступає гостра необхідність переорієнтації та переосмислення змісту професійної освіти з його пізнавально-інформаційного наповнення на розвивально-виховне та практично-діяльнісне, підвищення якісного рівня фахової, у т.ч. методичної підготовки студентів.

Методика виступає своєрідним "інструментарієм" для вчителя, "...конкретизує на навчальному матеріалі основні категорії дидактики: цілі, зміст, організаційні форми навчання й на рівні предметного змісту вона відповідає на питання: як найкраще навчати, розвивати і виховувати школярів у процесі засвоєння навчального матеріалу" [5, 22].

Оволодіння наочно-методичною майстерністю дасть змогу спеціалісту займатися творчою педагогічною діяльністю, вільно вибирати форми, методи, засоби наочного навчання, виявляти педагогічну ініціативу, постійно підвищувати кваліфікаційний рівень, професійну культуру.

Студенти знайомляться з проблемами методології художньої творчості, логіки, філософії, психології та педагогіки у контексті з сучасними проблемами методичного забезпечення педагогічної технології наочного навчання.

Процес педагогічного управління навчальною діяльністю студентів на заняттях педагогічним малюнком за змістом завдань забезпечує:

1) глибоке засвоєння залежності виразного наочно-інформаційного зображення від типів зображальної поверхні і образотворчих формуютьовуювальних способі відтворення образу чи об'єкта сприйняття, уявлення у будь-яких розмірах та величини як для фронтального, так і для особистого пояснення матеріалу;

2) засвоєння психологічних закономірностей сприйняття та формувань умінь використовувати їх при створенні різних типів структури зображення (лінійне, об'ємно-конструктивне, тонове тощо), образ та виразність якої впливає на результат наочного пояснення;

3) глибоке засвоєння законів, принципів і засобів педагогічного малюнка, оволодіння якими повинно здійснюватися майже автоматично, що допомагає розв'язувати завдання відповідно до прийнятих програмою та державним стандартом вимог до рівня художньо-культурної підготовки школярів;

4) навчання на основі міцного і тривалого професійного оволодіння образотворчою грамотою, що допомагає визначати функціональні структури зображення і дає змогу вільно втілювати творчі наочно-методично обґрунтовані задуми на достатньо високому професійному рівні;

5) формування умінь здійснювати вибір художньо-образної структури зображення у його функціональному зв'язку з художніми засобами та матеріалами малюнка, що розвиває "мислення в матеріалі".

Програма забезпечує розвиток художньо-графічної пам'яті, уявлення і спостережливості, бачення у матеріалі, зорове сприйняття форми та її властивостей, здібності мислити образно, почуття відбору, особисті здібності та професійні нахили, аналітично-синтетичне мислення, знання, умінь та навички, що характеризують рівень підготовки студентів до самостійної, методичної, творчої діяльності.

Зміст програми складається з системи навчально-пізнавальних вправ-завдань, студійних малюнків, начерків, пошукових замальовок, короткочасних зображень у формі методичного наочного пояснення. Навчально-репродуктивні вправи зумовлені вимогами завдань програми і спрямовані на розв'язання навчальних завдань, оволодіння закономірностями образотворчої грамоти й особливостями художньо-виразної мови різних пластичних мистецтв. Такими навчально-репродуктивними вправами можуть бути: вправи з метою засвоєння нового матеріалу, вивчення тем та технік зображення; вправи з метою повторення навчального матеріалу та закріплення знань і навичок; вправи з метою закріплення комбінаторних навичок у процесі роботи фарбами; вправи з метою закріплення умінь використовувати основні закономірності художньої мови та зображально-виразальні засоби різних видів образотворчого мистецтва тощо.

Педагогічний малюнок ґрунтується на загальних законах предметного зображення,

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МАЛЮНКА В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

знаннях закономірностей лінійної та повітряної перспективи, пластичної анатомії, уміння в швидкому і лаконічному зображенні, понятті і відчутті форми, фону, фактури, матеріалу, розуміння залежності вибору матеріалу від задуму. Наведемо приклади завдань для студентів:

1. Виконати педагогічний малюнок, який наочно пояснює виразні засоби художнього відтворення об'єктів навколишнього світу.

2. Послідовно зобразити об'єкти навколишньої дійсності за змістом програми, з метою методичного пояснення зображальних засобів їх художнього відтворення.

3. Виконати педагогічний малюнок, що наочно пояснює теоретичні відомості про закономірності композиції.

4. Виконати педагогічний малюнок з використанням виразних засобів у зображенні об'єктів рослинного світу. Наочно-методично обґрунтувати завдання на виявлення симетрії, силуету, контрасту тощо.

5. Виконати педагогічний малюнок об'єктів тваринного світу засобами лінійного, силуетного та плямкового зображення різними матеріалами (птахи, комахи, риби, домашні та дикі тварини).

6. Виконати педагогічний малюнок предметів побуту в різних положеннях відносно лінії горизонту (меблі, посуд, інші предмети).

7. Виконати зображення стилізованих форм предметів побуту, представників фауни та об'єктів рослинного світу.

8. Виконати педагогічний малюнок об'єктів трудової діяльності людини за темами програми (транспорт, знаряддя праці, техніка).

9. Виконати педагогічний малюнок за мотивами рослинного орнаменту, візерунка на основі стилізованої, декоративної форми з метою послідовного зображення й композиційного рішення (ритм, умовність, рух, симетрія тощо).

10. Виконати педагогічний малюнок фігури людини в різних положеннях (стоїть, сидить, тягне, несе, біжить тощо).

11. Схематично зобразити голову людини в різних поворотах та нахилах.

12. Схематично-образно зобразити голову різних представників фауни. Маска як декоративна форма образу.

13. Виконати педагогічний малюнок за змістом, що відображає різні природні, пейзажні, географічні види нової планети (літо, зима, північ, пустиня, степ, гори тощо).

14. Виконати педагогічний малюнок, що пояснює поняття про різноманітність ліній (прямі, криві, круглі, ламані, хвилясті, тонкі, товсті, різного напрямку, характеру тощо).

15. Виконати педагогічний малюнок стилізованих форм героїв казок, оповідань, народних персонажів тощо. Образне рішення для будь-якого виду художньої діяльності.

16. Розробити пізнавально-інформаційні репродуктивні вправи для одного із видів художньо-творчої діяльності за змістом програми.

Підготовка майбутніх спеціалістів до професійної діяльності здійснюється через пізнання закономірностей функціонування педагогічного досвіду, набутого в процесі історичного розвитку освіти – через пізнання досвіду художньої діяльності людини-митця, та оволодіння значним масивом результатів і доробок педагогів різних епох. Студенти знайомляться з методичними доробками художників-педагогів та кращими навчальними роботами із фонду кафедри, аналізують зображення, пояснюють їх структурний та методичний зміст.

Проблема взаємозв'язку сприйняття природи і ступеня художнього уявлення вимагає розглянути такі питання, що зумовлюють процес формування і розвиток художнього уміння: поняття і почуття форми, форми і фону, фактури, почуття матеріалу, бачення роботи в матеріалі; залежність вибору матеріалу від задуму у виявленні композиційного сюжету, форми, моделі, виду, мотиву. Такі вправи необхідні, перш за все, для формування високого рівня методичної підготовки, для художньо-педагогічного розвитку майбутніх учителів.

Висновки. В умовах реформування системи художньо-педагогічної освіти професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва є важливою і актуальною проблемою, яка потребує оновлення змісту мистецьких дисциплін, впровадження нових технологій їх вивчення.

Педагогічний малюнок як засіб наочного навчання і методичний інструмент технології навчання образотворчому мистецтву є невід'ємною складовою професійного становлення студентів, розвитку творчої особистості майбутніх учителів.

1. Державна програма "Вчитель". – К., 2002. – 40 с.

2. Барбіна Є.С. Формування педагогічної майстерності вчителя в системі неперервної педагогічної освіти// *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Зб. наук. праць.* – Ч.2. – К., 2001. – 302 с.

3. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження. – К., 1995. – 321 с.

4. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. – К.: ІЗМН, 2002. – 270 с.

5. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін. – К.: ІЗМН, 1998. – 182 с.